

Unha primeira achega a

Vicente Risco

Fundación
Vicente Risco

XUNTA
DE GALICIA

.....
DEPUTACIÓN
OURENSE

CONCELLO DE
Allariz

biografía

Vicente Martínez-Risco Agüero

Coñecido literariamente como Vicente Risco, naceu o 30 de setembro de 1884 en Ourense no piso 1º da rúa da Paz, antiga rúa dos Zapateiros. A familia trasládase ao nº 6 da Praza do Ferro, onde vive até que casa.

A súa vida transcorre entre Ourense, onde naceu e traballou, Castro Caldelas, de onde é orixinario, e Allariz, onde casou en 1922 coa alarcá María del Carmen Fernández, con quen tivo catro fillos: Carmeliña, Antón, Chus e Cruz.

«Paréceme inadecuado contar as vidas que non teñen interese. Hai que ter o pudor da vida privada, último privilexio que nos queda, mentres nos quede.»

“Autobiografía confidencial”
en *Vida Gallega*, nº 61 (1960)

As tertulias foron un importante centro de divulgación do pensamento risquián. As tertulias do Roma, do Cortijo, do Hotel Parque ou a do Volter, continúan a ser un referente.

Morre en Ourense na súa casa da rúa Santo Domingo o 30 de abril de 1963.
Está enterrado no camposanto de Vilanova (Allariz).

«É que a morte non destrúe a vida. Con ela remata o noso "estar no mundo" pero hai cousas eternas ás que a morte non pode tocar.»

“El sentido de la danza macabra” *La Región-Hoja del Lunes*

1894-1899

1899-1906

1907-1913

1913-1916

1916-1954

1954-1963

- Inicia os estudos de Bacharelato no Centro Provincial de Instrucción de Ourense.
- Estuda Dereito na Universidade de Santiago de Compostela.
- Traballa na Delegación de Facenda de Ourense.
- Marcha a Madrid a cursar estudos na Escola Superior de Maxisterio.
- Imparte docencia na Escola Normal de Ourense, agás nos anos 1945-1948 que se traslada a Madrid.
- Continúa a exercer o seu maxisterio nas tertulias.

ciencias. sociais

A visión da Historia do Risco é o resultado dunha transacción entre o espiritualismo transhistórico da súa etapa intelectual anterior a 1918 e a necesidade de recoñecerlle un espírito singular e diferencial a Galiza.

Decepcionado da Historia, Vicente Risco prefire acollerse ao mito, que é o permanente, non suxeito as incertas vicisitudes do porvir.

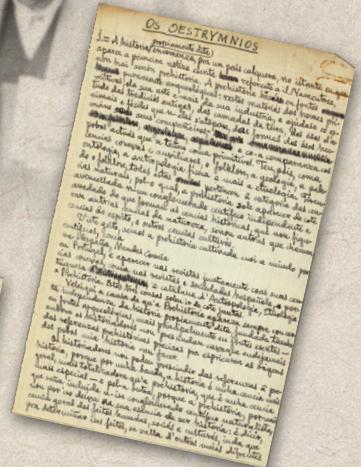

«Se os antropólogos e etnógrafos soen estudar culturas alleas, Risco descubre ese "outro" na propia Galiza.»

Gran parte do esforzo de Vicente Risco é recoller a memoria do pobo galego, que estaba transitando cara unha sociedade urbana. A súa preocupación foi a de categorizar en forma rigorosa e moderna a realidade vivinte do propio país.

Foi Vicente Risco o elixido para dirixir a Sección de "Etnografía e Folclore" do Seminario de Estudios Galegos.

Seminario de Estudios Galegos

académico

«Un caso de lycantropía (o home lobo) supón un fito importante no estudo do caso de Manuel Blanco Romasanta, por tanto é o primeiro estudio sistemático e científico que se fai do caso e que volve a traer o tema a colación despois de case oitenta anos de esquecemento, a un ámbito distinto do xornalístico, o dos estudos históricos e etnográficos.»

VICENTE RISCO NA ACADEMIA GALEGA
Data de ingreso: 23/02/1929

A proposta de: Manuel Martínez Murguía, Eladio Rodríguez González e

Manuel Lugrís Freire

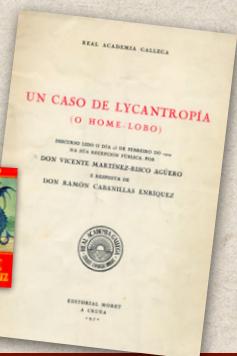
Discurso pronunciado no seu ingreso: **Un caso de lycantropía.**

Resposta pronunciada por: Ramón Cabanillas Enríquez

obra

- 1910 *Castro Caldelas. Monografía científica por...*, alumno de la Escuela de Estudios Superiores del Magisterio, Madrid, Publicaciones de la Real Sociedad Geográfica.
- 1927 «O Castro de Caldelas». Arquivos do Seminario de Estudios Galegos, I.
- 1928 *Elementos de Metodología de la Historia*, A Coruña, Ed. Nós.
- Provincia de Orense, en F. Carreras Candi, editor. El Geografía Reino de Galicia. Barcelona, sa.
- 1931 «Apuntes de Historia Universal y de España. Edad Media». Cuadernos Primero y Segundo, Santiago, Ed. Nós.
- «Apuntes de Historia Universal y de España. Edad Contemporánea». Cuaderno Primero. Santiago, Ed. Nós.
- 1933 «Folklore de Melide» e «Estudo etnográfico de Terra de Melide», en Terra de Melide. Santiago, Seminario de Estudios Galegos.
- 1944 *Historia de los judíos desde la destrucción del Templo*. Madrid.
- 1947 *Satanás*. Biografía del diablo. Madrid, Libros y Revistas
- 1952 *Historia de Galicia*. Vigo, Ed. Galaxia.
- 1955 *Historia de Oriente contada con sencillez*. Esclicer. Cádiz,
- 1962 *Etnografía. Cultura espiritual*, en R. Otero Pedrayo, dir., *Historia de Galicia*. Buenos Aires, Ed. Nós, Vol.1.

ensaísta

Para Risco, escribir era expresar ideas. E para esa expresión valeuse dunha prosa moi característica, desprovista, en xeral, de énfase e solemnidade.»

Risco é sen dúbida ningunha e a día de hoxe o mellor dos nosos ensaístas

A complexidade de Risco revélase moi especialmente no feito de que, xunto á súa faceta especulativa, ás veces especulativa en exceso, coexiste unha faceta realista, dun realismo impecábel e, en gran medida, ainda cunha vixencia asombrosa.

Nos seus ensaios leva a cabo unha análise dos graves problemas que magoaban daquela o país, a maioría dos cales áinda subsisten, ben que baixo outras formas.»

pedagogo

Risco resaltaba a importancia do mestre como a alma da escola, pois del dependía o éxito ou o fracaso escolar.

Moitos discípulos seus entenderon que debían apreciar e valorar a vida da aldea así como apreciar e valorar Galiza como unha realidade propia. Sendo necesario coñecer a terra e o pobo que nela vive, para logo poder transformalos.

Profesores da Escola Normal de Ourense (1915-16)

Risco foi sempre, como figura central do nacionalismo galego, o escollido para a elaboración de proxectos-moldelo relacionados coa galeguización do ensino, tratando de adaptar a escola á realidade de Galicia.

Galaxia

ENSAIOS EN GALEGO

- 1920 "Arte Nova", *A Nosa Terra*, nº 114, 20-III.
"Estudios críticos. Eça de Queirós e Guerra Junqueiro", *A Nosa Terra* nº 114, 20-III.
"Crítica literaria. Letras portuguesas", *A Nosa Terra*, nº 119, 10-V.
"Letras nosas e alleas", *A Nosa Terra*, nº 126, 20-VIII.
1920-21 "Galizia Céltiga. A Don Manuel Murguía respeitosaente", *Nós*, nº 3, 5.
1921 "O poeta armenio Hrand Nazariantz", *Nós*, nº 4, 31-I.
"Rosalía de Castro. O poeta-saudade", *El Diario de Orense*, 17-VII.
"Do culto da Vaca Astral en Galicia", *A Nosa Terra*, nº 149.
"O libro de Mr Horacio Wells", *A Nosa Terra*, nº 146, 1-IX.
1922 "A decadencia da vila", *La Zarpa*, 18-III.
"A cobiza de ter unha grande vila", *La Zarpa*, 25-III.
"A cencia y os mitos", *La Zarpa*, 1-IV.
"Busquemos un fin", *La Zarpa*, 8-IV.
"Cousas", *La Zarpa*, 22-IV.
"A deusa nai", *La Zarpa*, 6-V.
"Superoccidentalismo", *La Zarpa*, 28-V.
"Do 'más alá' e mais do 'foulard'", *La Zarpa*, 15-VII.
"Siquera, unha vez ó ano....", *La Zarpa*, 25-VII.
"Lleria metafísica", *La Zarpa*, 7-X.
"Outicentralismo e orientalismo", *La Zarpa*, 25-XI.
1923 "O teósofo alemán Rudolf Steiner", *Nós*, nº 15, 17-18.
1925 "Ainda unha Historia Universal", *A Nosa Terra*, nº 208, 1-I.
"Cultura e natura", *Galicia*, 11-I.

"A Terra e a evolución humana", *A Nosa Terra*, nº 209, 1-II, pp. 4-5.

"Estudos sobre o Romantismo", *A Nosa Terra*, nº 213, 1-VI.

"Lembrando aos precursores", *A Nosa Terra*, 25-VII.

"A moderna literatura irlandesa", *Nós*, nº 26, 15-II.

"Do futurismo e más do karma", *Nós*, nº 34, 5-X.

"Da renacencia galega. A evolución do galego e os seus críticos", *A Nosa Terra*, nº 233, 1-II.

"Ensaíos de Fisiognomía", *Nós*, nº 48, 15-XII.

"Vicetto ou romántico", *Nós*, nº 53, 15-V.

"O idioma galego na súa vida e na súa cultura", *Céltiga*.

1932 "Pensamento en col da fé e mais da cultura. I. Da renacencia do catolicismo", *Logos*, nº 18, xuño.

"Pensamento en col da fé e mais da cultura. II. Galiza e a renacencia católica", *Logos*, nº 19, xullo.

"Pensamento en col da fé e mais da cultura. III. Catolicismo e latinismo", *Logos*, nº 23, novembro.

"A Paixón de Cristo e a historia", *Logos*, nº 28-29, abril-maio.

"Nós, os inadaptados", *Nós*, nº 115, 25-VII.

1934 "Manuel Murguía, Arquivos do Seminario de Estudos Galegos, Santiago.

1961 Leria. Ed. Galaxia. Vigo.

ENSAIOS EN CASTELÁN

- 1910 "Filosofía arbitaria: España y los españoles", *El Miño*, Ourense, 27-II.
"La mentira de Nietzsche", *El Miño*, Ourense, 20-III.
1911 "De Literatura Gallega. De los precursores a los contemporáneos", *Mi Tierra*, Ourense, nº 1, xullo.
1917 "Preludio a toda estética futura", *La Centuria*, Ourense.

1918? *Las Tinieblas de Occidente. Ensayo de una valoración de la civilización europea*, ed. de Manuel Outeiriño, Santiago, Sotelo Blanco, 1990.

1920 "En el umbral del apocalipsis", *La Ilustración Española y Americana*, 8-III.

1937 "Sobre el pacifismo y la guerra", *Misión*, Ourense, nº 1.

"La virtud como defensa", *Misión*, nº 1.

"Ensayos sobre el marxismo", *Misión*.

El sentido espiritual de la Historia, Ourense, Ed. Misión.

Sobre el concepto del héroe, Ourense, Ed. Misión.

Psicología del librepensador, Ourense.

Suplemento de Misión.

1938 "La ciencia jurídica y el bolchevismo", *Misión*, nº 23, Oswaldo Spengler y la actualidad", *Misión*, nº 31.

"Estudios sobre el judaísmo", *Misión*, nº 40.

1959 "En memoria de Florentino López Cuevillas", *Boletín de la Real Academia Gallega*, nº 333-338, novembro.

1963 *Mitología cristiana*, Madrid, Editora Nacional.

1968 *Orden y caos*, Madrid, Escelicer.

OBRAS PEDAGÓXICAS

- 1921 "Plan pedagógico pr'a galeguización d'as escolas", *Nós*, nº 6, 20-VIII, pp. 5-7; nº 7, 25-X, pp. 10-12.
- 1928 *Elementos de Metodología de la Historia*, A Coruña, Ed. Nós.
- 1934 *A Nosa Terra*, nº 333, 26-V-1934, p. 3 e nº 334, 2-VI-1934, p. 1).
- 1937 *El sentido espiritual de la Historia*, Ourense, Ed. Misión.
- 1952 *Historia de Galicia*, Vigo, Ed. Galaxia.

literato

A literatura, áinda que teña despois algunha aplicación utilitaria, é esencial e primordialmente puro xogo».

V.R.

Risco impulsou a prosa narrativa galega a cotas de modernidade, quería lectores intelixentes, cooperadores no esforzo de construír un mundo de ficción, un mundo máis feliz có da realidade, un mundo lúdico que o fixese esquecer a mediocridade.

Bellera es poder de esplázar. Pero aíun hay més, y las paráfrasis se multiplican — sabéis ya que la palabra no es més que una paráfrasis torca de lo que en el alma necesita bajo llave....

xornalista

Risco, nos seus artigos, preséntasenos como un autor de profundo calado humanístico e cultivador dos máis dispares saberes.

A obra periodística de Risco

Abrangue praticamente todos os xéneros literarios. Nos seus artigos vai intentar facer o seu propio relato sobre a transformación do mundo circundante, partindo da anécdota cotiá para facela transcendente e, en certo modo, que sirve de reflexión. Nos seus artigos reflicte unha actitude de serenidade, relativismo e ausencia de afectación, lonxe da procura de verdades absolutas e que reforzan a súa máxima de "todo é asegún".

OBRA EN GALEGO

CONTO E RELATO CURTO

- 1919 *Do caso que lle aconteceu ó Dr. Albeiros*, A Coruña, Tip. El Noroeste.
1923 *A estrela do Apóstolo*, Nós, nº 18, 1-VII, 4 páxinas de encarte entre 9 e 10.
1925 *A trabe d'ouro e a trabe d'alquitrán*, A Coruña, Ed. Lar.
O lobo da xente, A Coruña, Ed. Lar.
A vellina vella, Céltiga. Buenos Aires.
1926 *A Coutada*, A Coruña, Ed. Lar.
1927 *Os europeos de Abrantes*, Nós, nº 39, 15-III e nº 40, 15-IV.
1928 *Memorias de pouco tempo*, Nós, nº 58, 15-X, pp. 182-184.
1929 *Dédalus en Compostela (Pseudoparáfrase)*, Nós, nº 67, 25-VII, pp.123-129.
"Meixelas de Rosa", *A Nosa Terra*. Setembro.
Xogadores de cartas.
1930 *O señor feudal*, Nós, nº 74, 15-II, pp. 29-30.

NOVELA

- 1928 *O porco de pé*, A Coruña, Ed. Nós.

TEATRO

- 1928 *O bufón d'El Rei*, A Coruña, Ed. Nós.

LITERATURA DE VIAXE

- 1934 *Mitteleuropa*, Santiago, Ed. Nós.

LITERATURA INFANTIL

- 2004 Baixo o título xenérico de *Tres contos marabillosos*, a editorial Galaxia publica tres contos infantis escritos por Vicente Risco en 1921: "O rei avarento", "O labrego" e máis "O Rei e A dona encantada".
- POESÍA
- 1918, *Morreu un mozo. "Nós"* suplemento literario de *El Noroeste*. A Coruña 24-XII-1918.
O tempo foxe. "Nós" suplemento literario de *El Noroeste*. A Coruña 28-I-1919.
1919 *Cantiga pracompañar co pandeiro. A Nosa Terra*, nº 85-86. A Coruña 15-IV-1919.
Balada de mal cristiano. A Nosa Terra, nº 85-86. A Coruña 15-IV-1919.
Interior o gaston la touche. A Nosa Terra, nº 85-86. A Coruña 15-IV-1919.
Triadas drúidicas. A Nosa Terra, nº 94. A Coruña 15-VII-1919.
1920 *U... Ju juu...(poema futurista). A Nosa Terra*, nº 113. A Coruña 25-II-1920.
1921 *O vento pasa. A Nosa Terra*, nº 138. A Coruña 15-IV-1921.
O mar cantou. A Nosa Terra, nº 138. A Coruña 15-IV-1921.
1923 *O poema do mar. Revista da Casa América-Galicia*, nº 26. A Coruña, II-1923.

OBRA EN CASTELÁN

CONTO E RELATO CURTO

- 1910 *El Tesoro de Korilán*. Ourense. El Miño.
1911 *El enviado*. Mi Tierra.
1940 *La Dama del Unicornio*.
1958 *La noche y la muerte*.
El rapaz y la serpiente.
La noche y la muerte.
Nació un sábado sin sol.

NOVELA

- 1951-52? (edic.1961) *Gamalandalfa*.
1953 *La puerta de paja*.
1955? *La Tiara de Saithaphernes*.
1955? (edic.1981) *La verídica historia del niño de los cabezas de Promonta*.
1956 *Mejillas encendidas*.
1994 *Doce años después*.

POESÍA

- 1919 *El anticuario*. Sevilla. Grecia nº 35
1920 *Bambalinas*. Sevilla. Grecia nº 43.
Silfide.
Sueño lejano.
Islam.

«Ti dis: Galiza é ben pequena. Eu dígoche: Galiza é un mundo.
Cada terra é como se fora o mundo enteiro.»

"A medida das cousas", en *Lería*, 1960

ideario político

Para Risco o primeiro problema de Galiza era o perigo de desgaleguización, da perda "das nosas tradicións, dos nosos costumes, da nosa fala, da nosa liberdade". Gran parte do esforzo de Vicente Risco foi dotar ao nacionalismo galego do corpo doutrinal do que até entón carecía. A tradición e a TERRA son o eixo sobre o que fundamenta a nación.

«Vivir, para un pobo significa dispor de si mesmo, diferenciarse dos demás. Soamente o que é diferente se pode decir que é existente.»

"Por que Galiza non ten un Cambó", *La Zarpa* (31-XII-1921)

Busca interpretar o mundo dende unha perspectiva galega e integrar a cultura galega no plano internacional, na que Galiza participase en pé de igualdade nunha Europa confederada e composta por unidades culturais que non teñen porque integrarse en estados tradicionais constituídos pola forza.

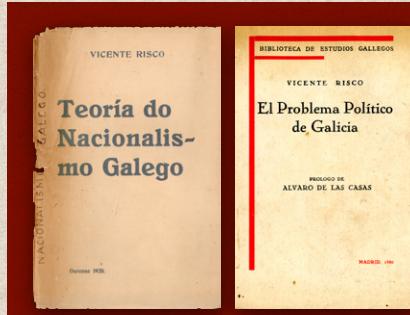
«Terra é o que non pode ser destruído, o que non pode ser conculcado. Terra é a Galiza eterna, a que vive e vivirá en nós e fóra de nós; no mundo e fóra do mundo.»

"A Terra", *La Zarpa* (22-X-1921)

Rexeita a estatalización, invasora do ámbito privado, natural, da persoa e da familia. Consecuentemente opone a calquera totalitarismo.

«Unha nacionalidade vive sempre, como realidade espiritual, independentemente do estado de que forma parte.»

Teoría do nacionalismo galego, 1920

OBRA

1920 *Teoría do nacionalismo galego*, Ourense, Imp. La Región.

1930 *El problema político de Galicia*, Madrid, Cia Iberoamericana de Publicaciones. Biblioteca Gallega, VI.

Ademais destas publicacións, que en casos recollen e amplían aspectos tratados previamente en diversas publicacións periódicas, entre 1918 e 1936 Vicente Risco posúe unha extensa producción xornalística en revistas, semanarios e xornais, nos que expresa a súa opinión política.

La Zarpa, *A Nosa Terra*, *El Noroeste*, *Galicia*, *Rexurdimento*, *Heraldo de Galicia*, *Logos*, *El Emigrado*, *Pueblo Gallego*, *Euzkadi* son un exemplo.

«A figura e obra de Vicente Risco ainda están suxeitas a unha gran controversia. Xa é tempo de analizala e valorizala dende a obxectividade e a distancia. Quérase ou non, a Galiza actual non sería comprensible sen Vicente Risco.»

«O vicente Risco
é frabriote gallique
homunage da ce ríeis
livre d'un Barde
d'Amorique.
J. H. Humann Talbot
Carballo, 1929»

